

A belterületi vadkárok megítélésének ellentmondásai

Heltai Miklós és Antal Csanád

Szent István Egyetem, Vadvilág Megőrzési Intézet

Pécsi Tudomány Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

A vadgazdálkodásról az emberek többségének szinte kizárólag a vadászat jut eszébe. Nehezen értik meg, hogy az egyébként általánosságban pusztuló természeti értékek mellett, miért van egyáltalán szükség arra, hogy egyes egyedeket valakik lelőjenek. Ez különösen azért jelent problémát, mert a legfontosabb természeti erőforrást kezelő ágazatok (mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, természetvédelem, vadgazdálkodás) között számos ellentmondás, konfliktus feszül, a vadgazdálkodásnak pedig gyakorlatilag mindegyik területtel konfliktusa van. A természetvédelem elsősorban egyes területek vadászati zavarását és védett fajok lelövését rója fel, az erdőgazdálkodás a "túlszorodottnak" tekintett gímszarvas állomány erdőfelújításokra gyakorolt hatását, míg a mezőgazdálkodás a vaddisznó állományok kukoricában történő kártételét tartják elviselhetetlennek. Azaz a mindenkori vadgazdálkodónak egyszerre kell megfelelnie egy általános társadalmi elvárásnak – vigyázzon minél jobban a természeti értékekre, vadásszon minél kevesebbet – és egyes gazdálkodási ágazatok vélt, vagy jogos igényeinek – vadásszon minél többet – hogy a károk minimalizálhatók legyenek.

E *kettőség* mellett készült el az 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról¹ (továbbiakban: *Vadászati törvény*, illetve: *Vtv*) is. A törvény egyszerre próbálja megteremteni a természeti erőforrások, azaz az őshonos vadfajok hosszú távú fennmaradásának feltételrendszerét (nagy vadászterületek, hosszú távú tervezés, ellenőrzött hasznosítás, közigazgatási ellenőrzés, szakmai munka feltételrendszerének biztosítása), és a vadfajok által okozott károk kártérítési lehetőségét is (Vtv. 75§).

A Vadászati törvény a fajok fenntartható hasznosításának szigorú szabályaival teljes összhangban van Magyarország *Alaptörvényével*²: "A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek

¹ http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=26880.255762 (2015.04.08.)

² Lásd bővebben: az Alkotmánybíróság 996/G/1990 sz. határozata az élet természeti alapjainak védelméről.

védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége”³.

A Vtv. *vadkártérítési* rendszerének legfontosabb szakmai alapjai az alábbiakban foglalhatók össze:

- a) a vadászható fajok értékes természeti erőforrások, állományaikkal gazdálkodni kell;
- b) a gazdálkodási feladatokat az állam, mint a vad tulajdonosa szigorú feltételek mellett adja át a vadászatra jogosultnak;
- c) sikeres gazdálkodás esetén a gazdálkodás bevételt jelent a vadászatra jogosultnak;
- d) a vadászatra jogosulthoz kerülő bevétel az alapja a vad által okozott károk megtérítésének;
- e) a vad közös természeti erőforrásunk, amely fennmaradásához mindenkinek hozzá kell járulnia, ezért a mezőgazdasági és erdőgazdasági károk esetében is önrészt/természetes fenntartási értéket határoz meg a károsult számára.

Ugyanakkor a kilencvenes évek eleji jogalkotói szándék egyértelmű volt: *”A javaslat a vadkár mértékének meghatározásánál abból indul ki, hogy a vad a biológiai életközösség része, így a föld használója és a jogosult között egyfajta kármegosztásra kerül sor...”*⁴

A fenti rendszer az érintett felek rendszeres vitái, és peres ügyei mellett is logikusnak és működőképesnek tekinthető. A viták elsősorban a kárbecslés és a kármegosztás esetében jelentősek, nem az előírások alkalmazhatóságát kérdőjelezi meg.

Mind jogszabályi háttérében és alkalmazásában, mind a biológiai, vadbiológiai megítélésében lényegesen nagyobb problémát jelent, amikor *nem hagyományos* vadkarról van szó. Azaz vajon, hogyan illeszkedik a fenti vadgazdálkodási, jogi és közgazdaságtani logikába amikor vadászható fajok, lakott területeken okoznak károkat?

A Vadászati törvény vadkarral foglalkozó V. fejezetének a mezőgazdasági és erdészeti károk térítésével kapcsolatos előírásai sokat pontosodtak és folyamatosan lépnek életbe a 2015 őszi változtatások után. A törvény meghatározza a vadkár fogalmát (*”Vadkárnak minősül: a) a gímszarvas, a dámszarvas, az őz, a vaddisznó, valamint a muflon által a mezőgazdaságban és az erdőgazdálkodásban, továbbá, b) az őz, a mezei nyúl és a fácán által a szőlőben, a gyümölcsösben, a szántóföldön, az erdősítésben, valamint a csemetekertben*

³ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). Alapvetés P) cikk.
http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968.248458 (2015.04.08.)
⁴ <http://www.parlament.hu/iromany/fulltext/01662txt.htm>

okozott kár”), tisztázza az önrész mértékét és okát (*természetes önfenntartási érték*), a kártérítési felelőséget pedig az aktív vadgazdálkodási tevékenységhez (*“A vadkár megtérítésére az köteles, aki a kárt okozó vadvadfajjal vadgazdálkodási tevékenységet folytat és annak vadászatára jogosult”*) köti.

A belterületi vadkárok megtérítésére a 75/A. § 1 szakasza vonatkozik: *“A vadászatra jogosult a vadászható állat által okozott kárért való felelősség Polgári Törvénykönyvben foglalt szabályai alapján köteles a mezőgazdálkodáson és erdőgazdálkodáson kívül másnak okozott kárt megtéríteni azzal, hogy a vadászatra jogosult ellenőrzési körén kívül eső oknak a vadászati jog gyakorlásán és a vadgazdálkodási tevékenység folytatásán kívül eső okot kell tekinteni.”*

Ez a szakasz a vadászatra jogosultnak a vadkaron (mezőgazdasági és erdőgazdálkodási) kívüli további kártérítési felelősségét határozza meg. Ebben kiterjeszti a kártérítési felelőséget minden vadászható fajra⁵, de véleményem szerint egyben területileg korlátozza is a felelőséget. A vadászatra jogosult-kifejezés ugyanis *csak vadászterületen értelmezhető*. Csak vadászterületnek van jogosultja, csak vadászterületen létezik aktív vadgazdálkodás és ennek szakmai és közigazgatási ellenőrzése is csak ott értelmezhető. A törvény tehát ebben az esetben is a szakmai alapfilozófiához igazodik. *A kártelepítést a vadászatra jogosulti lehetőségekkel köti össze* (hiszen abból származik a kötelezettség a vadfajok iránt és abból adódik a bevétel lehetősége is) és a vadászterülettel, ahol bárki is vadászatra jogosultsággal rendelkezhet. Ezért szerintem alapvetően hibás minden olyan értelmezés és következtetés, ami ezen szakasz alapján a vadászatra jogosult *belterületi* felelősségét fogalmazza meg.

Polgár Törvénykönyv (2013. évi V. törvény) kártérítési/felelősségi előírásai és logikája azonban különbözik a Vadászati törvényétől. A 6. kötet 19. §-a szerint: *„[A felelősség általános szabálya]: Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentessül a felelősség alól a károkozó, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható.”* A Ptk meghatározása természetesen *nem* vonatkozik a vadkára, hiszen egy őshonos faj létezése miatt (táplálkozás, mozgás) bekövetkezett kártétel még akkor sem tekinthető jogellenesnek,

⁵ Vtv. 1.§ (2) bek.: törvény felhatalmazása alapján kiadott rendeletben állapítja meg a „A vadgazdálkodásért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) - a természetvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben - az e törvény felhatalmazása alapján kiadott rendeletben állapítja meg a Magyarországon honos, előforduló, engedéllyel telepített, vagy átvonuló, természetvédelmi oltalom alatt nem álló nagyvadnak, illetve apróvadnak minősülő vadászható állatfajokat (a továbbiakban: vad).”

ha a vadászatra jogosultnak bevétele származhat az adott faj/egyed jelenlétéből. Ezért él a Vtv. és a Ptk. is a kártelepítés lehetőségével.

A belterületi károk esetében azonban a 6:563. § [A vadászható állat által okozott kárért való felelősség]: előírásai érvényesülnek: *“(1) A vadászható állat által okozott kár megtérítéséért az a vadászatra jogosult tartozik felelősséggel, akinek a vadászterületén a károkozás történt. Ha a károkozás nem vadászterületen történt, a kárért az a vadászatra jogosult tartozik felelősséggel, akinek a vadászterületéről a vad kiváltott. (2) A vadászatra jogosult mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt ellenőrzési körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő.”*

Ez a szabályozás valószínűleg *több problémát vet fel, mint amennyit megoldani gondol*. Ennek oka, hogy a kártérítési felelősség eldöntéséhez olyan ismeretekkel kellene rendelkeznie a bíróságnak és a szakértőknek, amelyek valószínűleg nem állnak rendelkezésre. Nézzük a *három* legjelentősebb problémát:

- a) Ki és milyen vizsgálatok, adatok, információk alapján dönti el, hogy egy adott vadfaj, adott egyede honnan, hová váltott?
- b) Mit jelent a vadgazdálkodásban az, hogy ellenőrzési kör? Ki, milyen ismeretek alapján, hogyan fog erről dönteni?
- c) Mit jelent a vadgazdálkodásban az, hogy elháríthatatlan ok? Ki, milyen ismeretek alapján, hogyan fog erről dönteni?⁶

Ráadásul a Vtv. és Ptk. együttes értelmezése jelentősen *kibővíti a vadkár törvényi meghatározását*, a kártérítési felelőséget, és *eltekint attól a Vtv.-ből következő elvtől is, hogy a természeti értékek fenntartása közös, társadalmi felelősségünk*. A vadkárt ugyanis a lehető legtágabban értelmezi. Ennek a megközelítésnek legjobban *Kőhalmy Tamás* vadkár definíciója felel meg: *céltudatos emberi tevékenységgel létrehozott emberi javakban a vad által okozott mennyiségi hiány, vagy minőségi értékromlás*⁷.

⁶ 2004-es Complex CD jogtárban a Ptk kommentárban ezt találjuk: „Az elháríthatatlanság a joggyakorlat szerint akkor állapítható meg, ha a technika adott fejlettségi szintjére és a gazdaság teherbíró képességére is figyelemmel objektíve nem áll fenn a védekezés lehetősége (...) Elháríthatatlan külső ok lehet: vis maior, állat közrehatása, harmadik személy közrehatása, károsult közrehatása.” A balesetekben, a vad által okozott károkban mindenképpen közrehat a vad, mert szabadon él. A technika fejlettségi szintjét pedig értelmetlen vizsgálni, mert amint megszűnteti a vad szabadságát, a vad háziállattá lesz, vagy kipusztul. A tiszta és logikus polgári jogi elmélettel szemben kialakult joggyakorlat tehát fikció, mely állattartónak tekinti a vadászatra jogosultat.

⁷ *Kőhalmy T.: Vadgazdálkodás. Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat, Budapest. 1990. 279 pp.*

A mezőgazdasági és erdei vadkárokon túl, bárhol (vadászterületen kívül is) bekövetkező, vadászható vadfaj által okozott, a fenti meghatározásba beleillő kárért a vadászatra jogosult a Ptk. 6:563. § alapján teljes körű (objektív) felelősséggel tartozik. A legfontosabb ellentmondások ebben a szabályrendszerben a következők:

a) Nemcsak azon fajok után kell helyt állni a károkért, amik bevételeket jelentenek, hanem minden vadászható faj esetében. Ráadásul ezekben az esetekben a károsultnak "önrésze" sincs. *Azaz nem érvényesül sem a természeti értékek fenntartásának közös elve, sem az, hogy az fizessen, akinek esetleg bevétele van.*

b) A kárfelelőség ilyen kiterjesztése érthetetlen mert "A vadkárokkal kapcsolatos jogszabályi rendelkezések alapja, hogy a vadon élő állatok által okozott károkat a legkörültekintőbb megelőzés mellett sem lehet teljes egészében kizárni. A jogalkotó emiatt a szóban forgó károkért való felelősség szabályozásában az általános polgári jogi felelősségi szabályoktól eltérő, speciális szabályokat állapított meg"⁸.

c) A kártérítési felelősséget kiterjeszti olyan helyekre, területekre, ahol a vadászatra jogosult semmilyen tevékenységet nem végezhet, vagy nem is része a vadászterületének, mint a lakott területek.

d) Olyan meghatározást használ (kiváltó vad), aminek ellenőrzése a legtöbb esetben lehetetlen. Valójában a vadfajokat csak, mint a vadászterületeken élő fajokat értelmezi, fel sem merül, hogy ma már számos vadászható és nem vadászható faj él folyamatosan lakott területeken.

e) Nem határozza meg, hogy mit tekint elháríthatatlan oknak és azt sem, hogy mit tekint ellenőrzési körön belüli, vagy kívüli tevékenységnek.

f) Alaphelyzetben úgy tekinti, hogy a vadászatra jogosult teljes uralommal rendelkezik a rábízott vadfajok viselkedése felett. Azaz a vadászatra jogosult meg tudja határozni, hogy az egyes fajok egyedei mikor, hol, mit csinálnak. Ennek nemcsak az az egyszerű biológiai tény mond ellent, hogy ez úgy általában igaz lenne, akkor nem lennének sem veszélyeztetett, sem konfliktust/kárt okozó fajok, hanem ezentúl a következők is:

- a vadon élő állatok saját szokásaiknak megfelelően szabadon élnek, azok nem, vagy csak közvetetten és kismértékben befolyásolhatók⁹;

⁸ Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-3387/2012. számú ügyben Előadó: dr. Friedrich Ábel.

⁹ Hegyes Péter.: A vadászati jog jogosultjának felelőssége a vadon élő állatok által okozott károkért. Miskolci Jogi Szemle. 2011. 6(2) 55-66.

- a szabadon élő vad, csak a jogszerű elejtéssel/elfogással kerül a vadászatra jogosult/a jogszerű elejtő uralma alá (Vtv. 9§: (7)).

g) *Végeredményben a vadászható fajok jelenlétét úgy tekinti, mintha azok csak azért élnének az ország egyes területein, mert vannak vadászatra jogosultak, akik ráadásul e fajok egyes egyedeinek mozgását, élettevékenységét teljes körűen felügyelni tudják és ezért ugyanolyan teljes körben felelősséggel is tartoznak értük.*

Magyarországon a lakott területeken konfliktusokat okozó fajok három jogi kategóriába tartoznak: *kártevők* (pl.: patkány, egér); *védett fajok* (pl.: fakopáncs, denevérek; 1996. évi LIII. törvény); *vadászható fajok* (pl.: vaddisznó, nyest; 1996. évi LV. törvény). A jogi besorolás egyben a gazdálkodás (kezelés) és a kártérítési kötelezettség lehetőségeit is meghatározza. *A kártevő fajok ellen gyakorlatilag bárki, bármilyen módon felléphet, az okozott károkért nem lehet kártérítést kérni. A védett fajok okozta kártétel esetén a tulajdonos szinte tehetetlen.* Csak a területileg illetékes természetvédelmi hatóság engedélye esetén lehet a védett faj kárt okozó egyedét megzavarni, befogni, esetleg elpusztítani. A védekezés tehát erősen korlátozott, ráadásul az okozott károkért, csak akkor van *elvi kártérítési kötelezettsége* a természetvédelmi hatóságnak, ha már az *érintett* megkereste a hivatalt beavatkozást kérve, de a hivatal ezt nem teljesítette (1996. évi LIII. törvény 74. § (4)), és ezt nem tudta megfelelően indokolni.

A vadászható fajok esetében a jelenlegi általánosnak tekinthető jogértelmezés szerint a lakott területen kívüli vadászatra jogosultnak van kártérítési kötelezettsége. Pedig a lakott területen a vadászatra jogosult semmilyen tevékenységet nem végezhet, onnan bevétele nem származhat, az ottani körülményeket – például a vadat vonzó élőhelyi feltételeket - nem befolyásolhatja. Mindezek a tiltások *jogi háttérrel* is meg vannak erősítve.

A lakott terület *nem része a vadászterületnek*: Vtv 8. § (2): "Nem minősül vadászterületnek, és a vadászterület kiterjedésének megállapításánál figyelmen kívül kell hagyni az azon található település közigazgatási belterületét...". Mivel a belterület nem része a vadászterületnek, ebből adódóan azon semmilyen vadgazdálkodási tevékenység nem folytatható¹⁰.

A lakott területen vadászat és vadbefogás nem folytatható: a Vtv.56. § (1) bek. szerint "Vadászat a vadnak az e törvényben engedélyezett eszközzel, vagy ragadozó madárral, illetve

¹⁰ Vadászat közben egy tanyára (külsőterületi lakott hely) sörétszemek potyogtak. A tulajdonos ezt kifogásolta, mire a vadász a levegőbe lőtt bizonyítandó az eset véletlen voltát. A Békés Megyei Bíróság 1.K.23.118/2010.sz. Ítéletében magatartását nem gondatlan veszélyeztetés miatt, hanem azért találta vétkesnek, mert másodjára nem vadászati célból használta fegyverét.

magyar agárral és engedélyezett módon vadász által, vadászterületen történő elejtésére, vagy elfogására irányuló tevékenység.” Következésképpen nemcsak a bármilyen eszközzel történő vadászat, hanem *a vad élve befogása is tiltott tevékenység* a lakott területeken, mert a befogás a törvény meghatározása szerint vadászati tevékenység, amely lakott területen nem végezhető.

A vadászfegyvert tűzkész állapotba hozni lakott területen tilos: a 253/2004. (VIII. 31.) Korm. rendelet a fegyverekről és lőszerokról 38. § (1) bek. a) pontja: szerint "lakott területen, közterületen, nyilvános helyen, közforgalmú közlekedési eszközön vadászlőfegyverét vagy sportlőfegyverét csak ürítve, tokban, sportcélú rövid lőfegyverét üres tárral, a fegyver és a lőszer elkülönített csomagolásával, zárt dobozban vagy egyéb zárt tárolóeszközben szállíthatja, amelynek során köteles megtenni minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy a lőfegyverhez, lőszerhez illetéktelen személy ne férhessen hozzá;"

A kivétel lehetőségét ugyanezen rendelet 36. §-a határozza meg. A hivatkozott paragrafus első pontja szerint "Lakott területen a kárt okozó vad elejtéséhez – közegészségügyi, illetve közbiztonsági okból, illetve a köz- és magántulajdon súlyos károsodástól való megóvása érdekében – az elejtés helye szerint illetékes rendőrkapitányság engedélye szükséges." A jogszabályból az is következik, hogy a lakott területi vad elejtését *bárki kezdeményezheti*, és a kapitányság engedélyével bárki *el is ejtheti*. Függetlenül attól, hogy a lakott területeken kívüli részeken vadászatra jogosult, vagy sem, annak alkalmazottja, vagy sem. Ki kell emelni azt is, hogy a hivatkozott jogszabályi hely 2. bekezdésének b) pontja egyben *lehetetlen feltételt szab* annak, aki az engedélyt megkéri. Az engedély kiadása iránti kérelemnek ugyanis tartalmaznia kell *"az elejtés pontos helyét, idejét"*. A vadon élő állatok esetében azonban ez a feltétel valójában nem betartható, így a jogszabályoknak megfelelő *engedélykérelem sem adható be és következésképpen ilyen engedély sem adható ki*.

A jogszabályi háttér miatt nemcsak elejteni, befogni, hanem *zavarni sem szabad* a vadat a lakott területeken: *az állatok, vadfajok hajtása, vadászaton kívül* ugyanis egyértelműen *tilos*. Azaz: a hajtás, mint tevékenység vagy a vadászat (azaz az elejtés, elfogás) része és így tilos a belterületen, vagy jogellenes zavarása a vadászható állatfajoknak. Ez utóbbi állítás oka a Vadászati törvény 28. §-a: "2) A vadászaton kívül a vad nyugalma mindenki köteles megóvni. Tilos vadászaton kívül a vad fennmaradását bármilyen módon veszélyeztetni. (3) A vad védelme érdekében tilos a vad búvó-, lakó, és táplálkozási-, valamint szaporodási vagy költési helyét zavarni."

Mindezek alapján a vadászatra jogosultak belterületi kártérítési felelőségét nem tartom elfogadhatónak és indokolhatónak, hiszen a:

- a vadászatra jogosult *nem kezeli*, és a törvény szerint *nem is kezelheti a belterületet*;
- a vadászatra jogosult semmilyen vadászati, vadgazdálkodási beavatkozást nem tesz, és a jogszabályi háttér miatt *nem is tehet a lakott területen*;
- mindezek miatt a vadászatra jogosult *üzemi körén kívül esve semmit nem tehet*, ha a lakott területen belül, *belterületen vadászható vadfaj fordul elő alkalmilag, vagy folyamatosan*.

Az itt vázolt ellentmondások, nehezen, vagy egyáltalán nem betartható előírások egyaránt nehezítik a károsultak, a vadászatra jogosultak, a peres ügyekben ítéletet hozók, azaz valójában minden érintett életét. A megoldás pedig az érintett problémák egységes, a speciális terület (lakott terület) miatt, a kapcsolódó jogszabályoktól független, önálló szabályozása lehetne, ami egyben egy új szolgáltatási terület, a városi vadgazdálkodás hazai kialakulásának is végre szabad utat adna.